

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПОПОВА МАРІЯ ФЕДОРІВНА

УДК 321.7:323.172 (477.74) (043.3)

**РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ПОЛІКУЛЬТУРНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОГО
РЕГІОНУ)**

23.00.02 – політичні інститути та процеси

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор
НАУМКІНА Світлана Михайлівна
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса),
завідувач кафедри політичних наук

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
ДУНАЄВА Лариса Миколаївна
Одеський національний університет
ім. І. І. Мечникова,
директор Навчально-наукового інституту
інформаційних та соціальних технологій

кандидат політичних наук, доцент
ПЕХНИК Алевтина Валентинівна
Національний університет «Одеська юридична академія» (м. Одеса),
доцент кафедри політичних теорій

Захист відбудеться 15 грудня 2017 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.02 в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, ауд. 55.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36

Автореферат розісланий 14 листопада 2017 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої
ради**

С. І. Ростецька

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми пов'язана з тим, що питання встановлення теоретичних основ місцевої публічної влади та визначення її місця в політичній системі суспільства, з'ясування умов ефективності такої влади, з урахуванням регіональних відмінностей, набувають останнім часом все більшого значення в світлі потреби подолання економічної та політичної кризи в нашій державі.

На сучасному етапі суспільного розвитку проблема побудови дієвої системи місцевої публічної влади набуває популярності в багатьох країнах, що стали на шлях демократичного розвитку, який передбачає перерозподіл повноважень між центром та регіонами. Отже роль місцевої публічної влади невинно зростає, що й обумовлює актуальність аналізу її природи та ролі в суспільстві.

Необхідність дослідження даного аспекту для України визначається тим, що становлення правової держави та демократизація суспільно-політичного життя вимагають вдосконалення політичних інститутів, в тому числі інститутів місцевої публічної влади. Подальший розвиток України на шляху до євроінтеграції та формування ефективної моделі організації влади можливі лише за умови узгодження інтересів держави, регіону, територіальної громади та людини. Саме таке завдання, на думку автора дослідження, виконують органи публічної влади на місцях в цілому, і органи місцевого самоврядування зокрема.

Отже, виникає потреба дослідження ролі органів публічної влади під час формування стратегії розвитку полікультурного регіону та побудови оптимальної моделі його взаємодії з територіальною громадою. Це дозволить розв'язати низку проблем сьогодення, а також запобігти появі нових, особливо за умов полікультурності.

Проте, незважаючи на важливість вирішення вказаних питань, слід зазначити, що політико-правова база, еволюція інститутів місцевої публічної влади в особі місцевого самоврядування та їх роль в умовах полікультурного регіону на сучасному етапі політичного процесу в Україні досліджені недостатньо. Крім того, недостатня увага до етнокультурних проблем під час визначення стратегічних напрямів регіональної політики може призвести до негативних наслідків. Отже виникає потреба врахування етнокультурних особливостей під час формування та функціонування органів публічної влади на місцях, особливо в умовах децентралізації, курс на яку проголосила наша держава.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана на кафедрі політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» в межах науково-дослідної теми «Соціально-політичні проблеми України в контексті глобальних процесів» (№ державної реєстрації 0114U007155), одним з виконавців якої є дисертант.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження – визначення ролі місцевої публічної влади у формуванні стратегії розвитку полікультурних регіонів України та обґрунтування особливостей сучасного етапу розвитку органів місцевого самоврядування в Україні (на прикладі Одеського регіону).

Досягнення зазначеної мети обумовило необхідність вирішення таких

завдань:

- проаналізувати сучасний стан розробки проблеми та визначити джерельну базу дослідження;
- визначити природу та функціональне призначення місцевої публічної влади в рамках сучасної децентралізації;
- розглянути основні концептуальні напрями наукового вивчення сутності органів місцевого самоврядування як інституту публічної влади;
- обґрунтувати політико-правову основу територіальної організації влади в Україні;
- проаналізувати етнокультурні та історичні особливості формування органів місцевого самоврядування в регіоні;
- визначити ступінь впливу громадянського суспільства на місцеву публічну владу в умовах децентралізації;
- окреслити потенціал територіальних громад в реалізації етнокультурної політики в контексті формування ними органів місцевої публічної влади;
- проаналізувати роль органів публічної влади у формуванні стратегії розвитку Одеського регіону в сучасних умовах;
- з'ясувати роль місцевих громад у забезпеченні діяльності національно-культурних об'єднань та товариств в умовах децентралізації та перспективи посилення їх впливу на формування стратегії розвитку полікультурного регіону.

Об'єкт дослідження – місцеві органи публічної влади в Україні, зокрема в полікультурних регіонах.

Предмет дослідження – становлення, політико-правовий статус, структура та особливості функціонування місцевих органів публічної влади, їх роль у формуванні стратегії розвитку полікультурних регіонів України (на прикладі Одеського регіону).

Методи дослідження визначаються потребою комплексного аналізу теми та базуються на використанні міждисциплінарного підходу. В його рамках використовувались як загальнонаукові (діалектичний та загальнологічні), так і спеціальнонаукові методи. Діалектичний метод використовувався на всіх етапах дослідження та дозволив виявити основні підходи до розуміння сутності регіональної публічної влади. Загальнологічні методи (аналізу і синтезу, абстрагування, індукції та дедукції тощо) застосовувались протягом усього дослідження при формуванні основних положень та висновків.

Структурно-функціональний метод дав змогу дослідити внутрішню структуру, повноваження та взаємозв'язки елементів системи місцевої публічної влади.

Історичний метод дозволив проаналізувати еволюцію розвитку органів місцевого самоврядування в Одеському регіоні та їх трансформацію в інститут публічної влади. За допомогою інституційного методу вдалося провести аналіз статусу інститутів публічної влади в Одеському регіоні, ролі територіальних громад у їх становленні та процесах реалізації етнокультурної політики регіону. Порівняльний метод дав можливість зіставити особливості політико-правового статусу органів місцевого самоврядування в ході їх формування та розвитку в

регіоні. Системний метод дозволив розглянути місцеві органи влади Одеської області як цілісний механізм, встановити його значення при формування стратегії розвитку полікультурного регіону, глибше зрозуміти взаємний вплив органів публічної влади та територіальної громади.

Наукова новизна отриманих результатів зумовлена вибором теми та методологією дисертаційного дослідження, а також проблематикою, яка до цього часу не мала цілісного розгляду, а саме проблема визначення ролі публічної влади у формуванні стратегії розвитку полікультурних регіонів (на прикладі Одеського регіону). Вона полягає в наступному:

- визначені шляхи підвищення ефективності ролі публічної влади у формуванні стратегії розвитку полікультурного регіону, а саме: відмова від схеми територіальних громад, створення об'єднання за етнічним принципом для задоволення та захисту законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів; забезпечення розвитку інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та керівних органів об'єднань (наділення їх політичними та економічними правами новоутворених префектів);

- запропоновано оптимальну модель організації співжиття населення в полікультурному Одеському регіоні, а саме: компромісну, яка будується на принципі толерантності та дає змогу кожній людині стати частиною розмаїтого цілого. Головним завданням за такої моделі є збереження миру, взаєморозуміння, високий рівень толерантності, поваги до інших народів і культур в умовах поліетнічного соціуму Одеського регіону, взаємна підтримка і допомога у розвитку власної культури, мови, традицій тощо;

- уточнено основні етапи розвитку органів місцевої публічної влади в Одеському регіоні: система селянського самоврядування (з 1830-х рр.), земське самоврядування (з кінця 1880-х рр.), система міського самоврядування (з початку 1870-х рр.), румунська система комунального самоврядування (кінець 1870-х рр.), земська система самоврядування (1917-1918 рр.), з жовтня 1918 р. – Директорати, з 1991 р. – місцеві ради депутатів; визначено роль історичних обставин (входження території до складу різних держав – до 1918 р. регіон був складовою Російської імперії; 1918-1940 рр. – перебував у складі Румунії; 1940-1941 рр. – у складі СРСР; 1941-1944 рр. входив до складу Королівства Румунія; з серпня 1944 р. – включено до СРСР; з 1991 р. є складовою незалежної України) у формуванні існуючої системи органів місцевої публічної влади;

- аргументовано закономірності та узагальнено фактори становлення національно-культурних товариств в регіоні; визначено їх систему та особливості діяльності всеукраїнських та регіональних товариств, обґрунтовано те, що вони сприяють здійсненню етнодержавотворчих процесів в Україні та виступають соціальними посередниками між громадянським суспільством і державою;

- дістало подальший розвиток дослідження політико-правового забезпечення територіальної організації влади в Україні в період незалежності, виокремлено три етапи його розвитку, а саме: закладання основ політико-правового забезпечення територіальної організації влади в Україні (1990–1998 рр.), впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні – 1998–2014 рр., реформування місцевого

самоврядування та територіальної організації влади в Україні – з 2014 р. по т.ч.;

– визначено роль територіальної громади у становленні ефективної та дієвої системи органів публічної влади в регіоні, доведено її суттєве значення в цьому процесі, оскільки саме органи місцевого самоврядування формують стратегію розвитку регіону та визначають основні напрями регіональної політики;

– обґрунтовано необхідність поєднання державного забезпечення потреб етнічних спільнот зі створенням умов для їх вільного, самостійного, ініціативного, органічного розвитку. Доведено, що головним завданням української влади в сфері регіональної та етнополітики є визнання поліетнічності і полікультурності українського суспільства, захист і недопущення примусової асиміляції та акультурації етнічних спільнот.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що в ньому систематизовано теоретичні засади, що визначають сутність інститутів публічної влади на регіональному рівні, надано оцінку ефективності впливу територіальної громади та органів місцевого самоврядування під час формування та реалізації стратегічних напрямків розвитку полікультурного регіону в умовах децентралізації, сформульовані пропозиції щодо можливої трансформації такої взаємодії.

Положення та висновки дисертації можуть бути використані органами державної влади, політичними партіями і рухами для прогнозування розвитку політичних процесів в країні, для зміцнення механізму взаємодії інститутів громадянського суспільства і держави в особі органів місцевого самоврядування. Зібрані під час дослідження матеріали і запропоновані висновки можуть знайти застосування у викладанні політології, соціології та при розробці спецкурсів з прикладної політології, а також при складанні перспективних навчальних планів і програм.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації апробовано на 5 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Михайло-Архангельские чтения: VII Международная научно-практическая конференция» (м. Рибница, Молдова, 2012 р.), «Актуальні питання зовнішньої політики України» (м. Одеса, 2013 р.), «Гуманітарний всесвіт: люди, ідеї, події» (м. Львів, 2014 р., 2017 р.), «Країни Східного партнерства – V4: проблеми і перспективи співпраці» (м. Одеса, 2016 р.).

Публікації. Основні положення й висновки дисертаційної роботи відображені в 10 наукових публікаціях, з яких 4 надруковані у вітчизняних фахових наукових виданнях із політичних наук, 1 – у міжнародному науковому виданні, 5 – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг дисертаційного дослідження визначена її змістом, метою та поставленими завданнями. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 197 сторінок, із них 164 сторінки основного тексту, список використаних джерел – 301 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок роботи із відповідними темами колективних наукових досліджень, визначається об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження, розкривається його наукова новизна, практичне значення одержаних результатів, надаються відомості про апробацію результатів дослідження та публікації.

У **першому розділі – «Теоретичні основи та джерельна база дослідження місцевої публічної влади»** розкрито теоретичні аспекти наукового аналізу проблеми місцевої публічної влади.

У *підрозділі 1.1 «Історіографічний аналіз проблематики дослідження»* проаналізовано три основні напрями розуміння сутності органів місцевого самоврядування – як інституту публічної влади, інституту громадянського суспільства та з'єднуючої ланки між державою та громадянським суспільством, яка є одночасно частиною обох систем.

Історіографічний аналіз проблематики дослідження показав її міждисциплінарний характер. Проаналізовано сучасні дослідження сутності публічної влади та місцевого самоврядування, що відбуваються в рамках політологічного аналізу, правознавства та в галузі публічного управління.

Визначені основні напрями дисертаційних досліджень публічної влади та місцевого самоврядування в контексті політологічного аналізу (становлення та еволюція публічної природи самоврядної влади – Ю. В. Крестева, К. В. Михайловська, А. М. Шаповалова; співвідношення місцевого самоврядування та влади – Л. М. Дунаєва, О. Н. Євтушенко, А. В. Пехник; співвідношення місцевого самоврядування та громадянського суспільства – Є. І. Качмарський, С. К. Костючков; окремі аспекти функціонування та розвитку місцевого самоврядування – Д. Б. Грегірчак, М. В. Грищук, Т. Ю. Кулішенко, Т. С. Майко, А. С. Матвієнко, А. І. Некряч, В. Є. Панова, В. М. Пахолок, С. В. Рибалка та ін.), в галузі публічного управління (інституціоналізація місцевої самоврядної влади – О. Д. Лазор; особливості взаємодії органів місцевого самоврядування та територіальних громад – Я. Ф. Жовнірчик, Є. В. Сергієнко; окремі аспекти діяльності місцевого самоврядування – В. І. Батрименко, Б. К. Копил, Я. В. Ободець, О. М. Пеклушенко, Р. В. Сметанін та ін.) та правознавства (історична ретроспектива розвитку місцевого самоврядування – М. В. Білоконь, Ю. Л. Медведєв, С. М. Стременовський; аналіз місця органів місцевого самоврядування в системі публічної влади та в якості інституту громадянського суспільства – В. А. Григор'єв, Б. В. Калиновський, П. М. Любченко, Г. В. Чапала; взаємодія органів місцевого самоврядування та державних адміністрацій в Україні тощо – В. А. Калінкін, А. Р. Крусян, І. П. Сторожук, Ю. Шпак тощо).

У *підрозділі 1.2 «Природа місцевої публічної влади в Україні та джерельна база дослідження»* проаналізовано сутність та основні підходи до визначення місцевої публічної влади.

Дослідження природи місцевої публічної влади дозволило встановити, що першооснову муніципальної влади та домінуючу ланку механізму місцевого

самоврядування складають територіальні громади, а також визначити механізми взаємного впливу органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій, політико-правовий статус й особливості функціонування асоціацій органів місцевого самоврядування.

Зазначено, що в якості емпіричних джерел дослідження виступають політико-правові акти України (які доцільно об'єднати в три групи: акти, що містили еволюцію уявлень законодавства щодо природи та повноти повноважень місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування та перетворення їх на складову системи публічної влади; акти, що регулюють регіональну етнонаціональну політику України; акти місцевих органів публічної самоврядної влади з питань розвитку Одеського регіону); електронні сайти діючих територіальних громад, які функціонують на сучасному етапі на теренах історичної області Буджак; дані, які опубліковані на сайті «Децентралізація влади» (<http://decentralization.gov.ua/>); періодичні видання: районні газети та преса обласного значення (наприклад, районні газети «Дружба», «Знамя труда», «Арцизские вести», «Ренийский вестник», «Татарбунарский вестник», «Дунайская заря»; обласні газети «Народна думка», «Трасса-95», TOPOR.OD.UA та «Бессарабия INFORM»), Всеукраїнські («Дзеркало тижня», «УНІАН» «ИзбирКом») та регіональні («Odessa 1. Com.», «Контекст Причерноморье») інформаційні ресурси, офіційні сайти окремих національних осередків (Конгресу болгар України – <http://kbg.org.ua/>, Всеукраїнської громадської організації «Союз гагаузів України» – <http://gagauz.org.ua/>, Конгрес національних громад України – <http://www.kngu.org/ru/node/145> та ін.).

У висновках до першого розділу наголошено на міждисциплінарному характері проблематики дослідження, вказано, що першооснову муніципальної влади та домінуючу ланку механізму місцевого самоврядування складають територіальні громади.

У другому розділі – **«Правовий статус та історія формування органів публічної влади в південно-західних районах Одеської області»** проаналізовано етноісторичні умови, політико-правові основи функціонування органів місцевої публічної влади та формування ними стратегії полікультурного регіону в умовах децентралізації та співпраці з громадянським суспільством.

У підрозділі 2.1 *«Політико-правове забезпечення територіальної організації влади в Україні»* обґрунтовано, що сформоване в Україні політичне та правове поле є достатнім для успішного функціонування інститутів публічної влади на місцях та налагодження їх конструктивної взаємодії з органами державної влади і ефективної реалізації громадянських ініціатив в різних сферах суспільного життя, в тому числі у галузі реалізації етнічних інтересів в межах регіону.

Визначені три етапи становлення політико-правової основи територіальної організації влади в Україні: 1) закладання основ політико-правового забезпечення територіальної організації влади в Україні (1990–1998 рр.), що включає акти доконституційного періоду та початкового конституційного; 2) впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні – 1998–2014 рр.; 3) реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні – з 2014 р.

Встановлено, що в Одеській області загальнодержавні програми розвитку регіонів отримали свій розвиток у розробці та реалізації Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року, Плану заходів із реалізації у 2016-2017 роках Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року, а також Програмі соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2017 рік. Це сприяє ефективній реалізації громадянських ініціатив, в тому числі у галузі реалізації етнічних інтересів в межах регіону.

У підрозділі 2.2 *«Етнокультурні особливості та історичні аспекти формування органів місцевого самоврядування в південно-західних районах Одеської області»* з'ясовані історичні умови формування мультикультурного регіону Буджак. З'ясовано, що етнокультурні особливості формування органів місцевого самоврядування в регіоні обумовлені зміною державної приналежності регіону.

Показано еволюцію інститутів місцевого самоврядування, яка відбувалась у таких формах: система селянського самоврядування (з 1830х рр.), яка будувалась на ідеї провідної ролі держави у реформуванні соціально-політичних відносин в країні та передбачала модернізацію соціальної сфери на основі місцевих традицій суспільного життя; земське самоврядування (з кінця 1880-х рр.) – земські установи, представництвами яких були збори, вирішували першочергові завдання: питання господарського розвитку краю, надавали соціальну допомогу та піклувалися про культурний розвиток населення; система міського самоврядування (з початку 1870х рр.) – думи і управи (всестанові міські установи); румунська система комунального самоврядування (кінець 1870-х рр.) – населення об'єднувалося у громади-комуни (кожний мешканець мав бути приписаним до певної комуни і сплачувати комунальні податки); земська система самоврядування (1917-1918 рр.) – повітові та волосні земства – управління здійснювалося волосними зборами та повітовими земськими управами, які обирались шляхом загального голосування; в жовтні 1918 р. губернські земства було ліквідовано, а їх функції стали виконувати Директорати; з приєднанням території Бессарабії до СРСР (1940 р.) місцеві ради перетворюються на інститут державної влади, отже місцеве самоврядування було відсутнє. Після проголошення незалежності України місцеве самоврядування розглядається як право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

У підрозділі 2.3 *«Інфраструктура адміністрації та громадянського суспільства в умовах децентралізації»* визначено, що в умовах демократизації державної влади та розвитку громадянського суспільства в Україні місцеве самоврядування разом з державою, партіями, профспілками, громадськими організаціями стає інститутом політичної системи суспільства, місцевою публічною владою.

Визначено, що з метою ефективної реалізації регіональної політики місцеве самоврядування та громадянське суспільство мають діяти як єдиний комплекс інституційної інфраструктури. Для створення в Україні ефективної політичної системи необхідне подальше реформування інституту місцевого самоврядування, розширення прав місцевих громад та розширення можливостей впливу громадянського суспільства на формування і діяльність органів влади.

У висновках до другого розділу вказано, що з прийняттям незалежності на

кожному етапі розвитку нашої держави було прийнято ряд нормативно-правових актів, що сприяли формуванню та становленню сучасної системи органів місцевої публічної влади та сформували політичне і правове поле для налагодження їх конструктивної взаємодії; на сучасному етапі розвитку українського суспільства місцеве самоврядування стає основою і ареною взаємодії правової держави та громадянського суспільства.

У третьому розділі – **«Роль органів публічної влади в реалізації етнонаціональної політики в поліетнічному регіоні в умовах децентралізації»** розкрито потенціал територіальних громад у реалізації державної етнонаціональної політики, органів місцевої публічної влади та їх взаємодії з національно-культурними організаціями.

У підрозділі 3.1 *«Потенціал територіальних громад у реалізації державної етнонаціональної політики»* визначено, що потенціал територіальних громад в реалізації етнокультурної політики є значним в контексті формування ними органів місцевої публічної влади, чому сприятиме децентралізація влади.

З'ясовано, що в умовах системної економічної кризи не завжди виконуються обов'язки держави перед етнічними групами.

Обґрунтовано, що ефективному формуванню та реалізації етнонаціональної політики в регіоні сприятимуть такі заходи: успішні економічні реформи, укріплення національної державності, побудова міжетнічної взаємодії на засадах толерантності, запобігання політизації етнічних спільнот, формування політико-правової бази на основі європейських стандартів про національні меншини, побудова громадянського суспільства, яке забезпечить всім громадянам незалежно від їх етнічної належності безпечне та вільне життя.

У підрозділі 3.2 *«Діяльність органів місцевого самоврядування у забезпеченні етнокультурного розвитку регіону»* проаналізовано роль органів публічної влади у формуванні стратегії розвитку Одеського регіону в сучасних умовах.

Визначено, що на рівні регіону децентралізація виражається у послідовному розмежуванні повноважень між різними рівнями влади, посиленні ролі місцевої публічної влади в особі органів місцевого самоврядування, на які покладено відповідальність за підготовку нових моделей культурної політики з урахуванням локальної соціально-економічної та культурної специфіки, культурних уподобань населення і місцевих громад. На прикладі, розвитку культурних традицій Буджака показано внутрішній процес формування окремої культурної громади. Доведено, що важливішим є моніторинг культурних практик і потреб населення територій, які планується розвивати.

Розглянуто стратегічні програми регіонального «Культура Одещини – 2014-2016 рр.» та «Сім'я і молодь Одещини».

Встановлено, що основні ризики, які супроводжують процес децентралізації в Одеському регіоні, пов'язані з необхідністю перегляду меж адміністративно-територіальних одиниць для забезпечення їх фінансової спроможності; послабленням державного контролю щодо органів місцевого самоврядування (на регіональному та субрегіональному рівнях) за реалізацією повноважень, які будуть передані виконавчим органам місцевих рад; зростанням партикуляристських тенденцій (легітимізація у суспільній свідомості претензій регіонів на

правосуб'єктність щодо тих політичних інтересів, які суперечать загальнонаціональним).

У підрозділі 3.3 «Роль місцевих громад у забезпеченні діяльності національно-культурних об'єднань та товариств в умовах децентралізації» з'ясовано роль місцевих громад у забезпеченні діяльності національно-культурних об'єднань в умовах децентралізації та перспективи посилення їх впливу на формування стратегії розвитку полікультурного регіону.

На території південно-західних районів Одеської області діють як всеукраїнські національно-культурні товариства, так і регіональні.

Більшість з них спрямована на захист та поширення власної етнічної культури. Проте в регіоні також представлені організації, завданням яких є гармонізація відносин різних етнонаціональних груп.

Встановлено, що національно-культурні організації з моменту виникнення значно розширили коло своїх завдань (до культурних, просвітницьких, освітніх, творчих додалися соціально-побутові та соціально-економічні).

У висновках до третього розділу зазначено, що розвиток культури регіону представляє собою динамічний процес, здатний адаптуватись до реалій та потреб сучасного життя, що супроводжується процесами децентралізації. Останні зумовлюють посилення ролі місцевих громад у забезпеченні діяльності національно-культурних об'єднань та товариств. Основною формою участі національних меншин у громадському та культурному житті регіону є діяльність національно-культурних товариств.

У **Висновках** узагальнено основні результати дисертаційного дослідження, сформульовано підсумкові положення і практичні рекомендації щодо підвищення ефективності органів публічної влади у формуванні стратегії полікультурного регіону.

1. Визначено, що публічна влада в регіоні представлена органами виконавчої влади, в особі місцевих державних адміністрацій, та органами місцевого самоврядування. Доведено, що саме органи місцевого самоврядування формують стратегію розвитку регіону та визначають основні напрями регіональної політики.

Виявлені три концептуальні напрями наукового вивчення сутності органів місцевого самоврядування (як інституту публічної влади, як інституту громадянського суспільства, як з'єднуючої ланки між державою та громадянським суспільством, яка є одночасно частиною обох систем). Доведено обґрунтованість використання останнього підходу та визнання подвійної природи місцевого самоврядування

2. Проведено історіографічний аналіз проблеми публічної влади та місцевого самоврядування. З'ясовано, що на сучасному етапі сформована потужна джерельна база щодо теоретичних та практичних аспектів становлення та функціонування органів місцевої публічної влади. Визначені основні напрями дисертаційних досліджень публічної влади та місцевого самоврядування (в контексті політологічного аналізу, в галузі публічного управління та правознавства).

3. В ході аналізу визначені три етапи становлення та політико-правового закріплення статусу й повноважень органів публічної влади на місцях та виділені нормативно-правові акти, що були прийняті на кожному з цих етапів. До таких

етапів запропоновано віднести: закладання основ політико-правового забезпечення територіальної організації влади в Україні (1990–1998 рр.), впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні – 1998–2014 рр., реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні – з 2014 р. Проаналізовано програми регіонального розвитку Одеської області, до яких віднесені Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року, План заходів із реалізації у 2016-2017 роках Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року, а також Програма соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2017 рік.

Обґрунтовано, що сформоване в Україні політичне та правове поле є достатнім для успішного функціонування інститутів публічної влади на місцях та налагодження їх конструктивної взаємодії з органами державної влади і ефективної реалізації громадянських ініціатив в різних сферах суспільного життя, в тому числі у галузі реалізації етнічних інтересів в межах регіону.

4. Встановлено, що регіон Буджак сформувався як унікальний мультикультурний простір, в якому проживають представники більше вісімдесяти етнічних культур, в результаті історико-політичного розвитку. Проаналізовано історичні особливості формування органів місцевого самоврядування в Одеському регіоні. Доведено, що формування ефективної програми розвитку місцевої публічної влади в країні в цілому та в певному історичному регіоні, можливе при аналізі історичної ретроспективи процесів децентралізації.

5. Встановлено потенціал територіальних громад в реалізації етнокультурної політики в контексті формування ними органів місцевої публічної влади. З'ясовано, що в умовах системної економічної кризи не завжди виконуються обов'язки держави перед етнічними групами.

Обґрунтовано посилення ролі територіальних громад в контексті прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» 2015 р., що передбачає об'єднання суміжних територіальних громад з урахуванням історичних, природних, етнічних, культурних та інших чинників, які впливають на стійкість новоутвореної об'єднаної громади.

Визначено заходи, що сприятимуть ефективному формуванню та реалізації етнонаціональної політики в регіоні (ефективні економічні реформи, впровадження європейських стандартів про національні меншини у вітчизняне законодавство, використання принципу толерантності при побудові міжетнічних відносин, розвиток громадянського суспільства, здатного забезпечити всім громадянам (незалежно від їх етнічної приналежності) безпечне та вільне життя, недопущення політизації етнічних груп тощо.

6. Проаналізовано роль органів публічної влади у формуванні стратегії розвитку Одеського регіону на сучасному етапі суспільно-політичного розвитку. З'ясовано, що для сучасної політики притаманна тенденція до децентралізації управління сферою культури. Визначено, що на рівні регіону це виражається у послідовному розмежуванні повноважень між різними рівнями влади, посиленні ролі місцевої публічної влади в особі органів місцевого самоврядування, на які покладено відповідальність за підготовку нових моделей культурної політики з урахуванням локальної соціально-економічної та культурної специфіки, культурних

уподобань населення і місцевих громад. На прикладі, розвитку культурних традицій Буджака показано внутрішній процес формування окремої культурної громади. Доведено, що важливішим є моніторинг культурних практик і потреб населення територій, які планується розвивати.

Розглянуто стратегічні програми регіонального рівня «Культура Одещини – 2014-2016 рр.» та «Сім'я і молодь Одещини».

Визначено, що розвиток культури регіону представляє собою динамічний різноманітний за формами прояву процес, здатний адаптуватись до реалій та потреб сучасного життя; приналежність до етнічної групи передбачає не тільки визнання її цінності, а й сприяння розвитку такої групи. Наголошено на необхідності використання змішаної моделі ресурсного забезпечення культури.

Проаналізовано основні ризики, що супроводжують процес децентралізації в Одеському регіоні.

7. З'ясовано роль місцевих громад у забезпеченні діяльності національно-культурних об'єднань та товариств в умовах децентралізації та перспективи посилення їх впливу на формування стратегії розвитку полікультурного регіону. Розглянуто діяльність сформованих об'єднаних територіальних громад в регіоні та охарактеризовано етнополітичний та культурний розвиток краю. Визначено, що процес децентралізації буде ефективним лише у випадку врахування інтересів населення певних громад та особливостей кожного регіону України.

Проаналізовано діяльність національно-культурних товариств південно-західних районів Одеської області. Обґрунтовано те, що основною формою участі національних меншин у громадському та культурному житті є діяльність національно-культурних товариств, які сприяють здійсненню етнодержавотворчих процесів в Україні та виступають соціальними посередниками між громадянським суспільством і державою.

Встановлено, що головним завдання української влади в сфері регіональної та етнополітики є визнання поліетнічності і полікультурності українського суспільства, захист і недопущення примусової асиміляції та акультурації етнічних спільнот.

Обґрунтовано, що провідним принципом реформи місцевого самоврядування має стати збереження територіальної цілісності України при формуванні та реалізації державної етнополітики, врахування етнонаціональних особливостей регіону в процесі адміністративно-територіальної реформи, неухильне дотримання загальноновизнаних норм людської етики, гуманізму, демократичності, поваги до національних мов, культур, до почуття гідності етнічних спільнот та громадян, що до них належать. Доведено, що реформа буде ефективною лише за умови поєднання державного забезпечення потреб етнічних спільнот зі створенням умов для їх вільного, самостійного, ініціативного розвитку.

Сформульовані шляхи підвищення ефективності діяльності публічної влади у формуванні стратегії розвитку полікультурного регіону, а саме: відмова від схеми територіальних громад, створення об'єднання за етнічним принципом для задоволення та захисту законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів; забезпечення розвитку інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та керівних органів об'єднань, а саме наділення їх політичними та економічними правами

новоутворених префектів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації: статті у наукових фахових виданнях України:

1. Попова М. Ф. Децентралізація влади як механізм розвитку громад. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. праць*. Одеса: Фенікс, 2015. Вип. 54. С. 258–264.
2. Попова М. Ф. Децентралізація влади України в галузі культури (на прикладі Південних районів Одеської області). *Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія: зб.наук. праць*. Одеса: Фенікс, 2016. Вип. 11. С. 173–177.
3. Попова М. Ф. Політичні форми державної влади в регіонах України: історико-правовий аналіз. *Науковий журнал «Politicus»*. Одеса, 2017. Вип. 2. С. 38–43.
4. Попова М. Ф. Правові засади та роль територіальних громад у реалізації державної етнонаціональної політики. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. праць*. 2017. Вип. 59. С. 265–275.

• статті у наукових періодичних виданнях інших держав з напряду, з якого підготовлено дисертацію:

5. Попова М. Ф. Сучасні форми самоврядування: теоретичні підходи та практика в Україні. *Evropský politický a právní diskurz*. 2017. Svazek 4. 3. vydání. S. 153–158.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

Тези і доповіді міжнародних науково-практичних конференцій:

6. Попова М. Ф. Генезис организационных форм местного самоуправления в Украин. *Михаило-Архангельские чтения: сб. материалов VII Международной научно-практической конференции*, Рыбница (Молдова), 16 ноября 2012 г. Рыбница, 2012. С. 264–267.
7. Попова М. Ф. Реформування місцевого самоврядування в Україні в контексті євроінтеграції. *Актуальні питання зовнішньої політики України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. 13 грудня 2013 року. Одеса, 2013. С. 49–51.
8. Попова М. Ф. Роль гражданского общества и СМИ в борьбе с коррупцией в Украине. *Міжнародна науково-практична конференція «Країни Східного партнерства – V4: проблеми і перспективи співпраці»*. Одеса, 2016. С. 57–60.

• Тези загальноукраїнських науково-практичних конференцій:

9. Попова М. Ф. Політико-правові основи функціонування асоціацій органів місцевого самоврядування в Україні. *Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Гуманітарний всесвіт: люди, ідеї, події»*, Львів, 2014. URL: <http://ubgd.lviv.ua/moodle/mod/folder/view.php?id=8329>
10. Попова М. Ф. Тенденції розвитку інститутів публічної самоврядної влади в Україні. *Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Гуманітарний всесвіт: люди, ідеї, події»*, Львів, 2017. URL: <http://ubgd.lviv.ua/moodle/mod/folder/view.php?id=9348>

АНОТАЦІЯ

Попова М. Ф. Роль публічної влади в формуванні стратегії розвитку полікультурних регіонів України (на прикладі Одеського регіону). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 «Політичні інститути та процеси». – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2017.

У дисертації здійснено комплексний аналіз ролі місцевої публічної влади у формуванні стратегії розвитку полікультурних регіонів України на основі вивчення історії становлення та особливостей сучасного етапу розвитку органів місцевого самоврядування в Одеському регіоні.

Визначено, що публічна влада на в регіоні представлена органами виконавчої влади, в особі місцевих державних адміністрацій, та органами місцевого самоврядування. Наголошено, що саме останні формують стратегію розвитку регіону та визначають основні напрями регіональної політики.

Визначені основні концептуальні напрями наукового вивчення сутності органів місцевого самоврядування.

Обґрунтовано політико-правову основу територіальної організації влади в Україні, визначено три етапи її становлення. Проаналізовано трансформацію інститутів місцевого самоврядування в Одеському регіоні.

Визначені шляхи підвищення ефективності ролі публічної влади у формуванні стратегії розвитку полікультурного регіону, до яких віднесені: відмова від схеми територіальних громад, створення об'єднання за етнічним принципом для задоволення та захисту законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів; забезпечення розвитку інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та керівних органів об'єднань, а саме наділення їх політичними та економічними правами новоутворених префектів.

Ключові слова: публічна влада, місцеве самоврядування, місцеві державні адміністрації, територіальна організація влади в Україні, децентралізація, територіальна громада, громадянське суспільство, національно-культурні об'єднання, полікультурний регіон, стратегія розвитку регіону, етнонаціональна політика.

АННОТАЦИЯ

Попова М. Ф. Роль публичной власти в формировании стратегии развития поликультурных регионов Украины (на примере Одесского региона). – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 «Политические институты и процессы». – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, 2017.

В диссертации осуществлен комплексный анализ роли местной публичной власти в формировании стратегии развития поликультурных регионов Украины на

основе изучения истории становления и особенностей современного этапа развития органов местного самоуправления в Одесском регионе.

Определено, что публичная власть в регионе представлена органами исполнительной власти, в лице местных государственных администраций, и органами местного самоуправления. Отмечено, что именно последние формируют стратегию развития региона и основные направления региональной политики.

Определены основные концептуальные направления научного изучения сущности органов местного самоуправления.

Обоснованно политико-правовую основу территориальной организации власти в Украине, определены три этапа ее становления. Проанализирована трансформация институтов местного самоуправления в Одесском регионе.

Определены пути повышения эффективности роли публичной власти в формировании стратегии развития поликультурного региона, к которым отнесены: отказ от схемы территориальных общин, создание объединения по этническому принципу для удовлетворения и защиты законных социальных, экономических, творческих, возрастных, национально-культурных, спортивных и других общих интересов; обеспечение развития институциональной способности органов местного самоуправления и руководящих органов объединений, а именно наделение их политическими и экономическими правами вновь созданных префектов.

Ключевые слова: публичная власть, местное самоуправление, местные государственные администрации, территориальная организация власти в Украине, децентрализация, территориальная община, гражданское общество, национально-культурные объединения, поликультурный регион, стратегия развития региона, этнонациональная политика.

SUMMARY

Popova M. F. The role of the public authorities in formation of the development strategy for multicultural regions of Ukraine (on the example of the Odessa region). – Manuscript.

Thesis for the acquisition of the academic degree of the Doctor of Philosophy in Political science in specialty 23.00.02 – political institutes and processes. – South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Odessa, 2017.

In the thesis the complex analysis of a role of the local public government in forming of the strategy of development for multicultural regions of Ukraine on the basis of studying of history of formation and features of the present stage of development of local government bodies in the Odessa region is performed.

The main scientific approaches to determination of essence of the public power in the region, her institutes are analyzed. It is established that the nature of the public power assumes existence in Ukraine of three levels of implementation: state, level of the ARC (in spite of the fact that this territory is temporarily occupied) and local self-government. It is defined that the public power at the third level (in the region) is provided by executive bodies, on behalf of local public administrations, and local government bodies. It is noted that the last create the strategy of development for the region and define the main directions of regional policy.

The main conceptual directions of scientific studying of essence of local government bodies are defined: as institute of the public power, as institute of civil society, as the link connecting the state and civil society which is at the same time a part of both systems. Justification of use of the last approach and recognition of the dual nature of local self-government is proved.

Reasonably the political legal basis of the territorial organization of the power in Ukraine. Three stages of her formation are defined: pledging of bases of political legal support of the territorial organization of the power in Ukraine (1990-1998), including acts of the preconstitutional and constitutional period; implementation of the Concept of administrative reform in Ukraine – 1998-2014; reforming of local self-government and the territorial organization of the power in Ukraine – since 2014.

It is established that in the Odessa region Strategy of economic and social development of Odessa region till 2020, the Actions plan on implementation in 2016-2017 of the Strategy of economic and social development of Odessa region till 2020 and also the Program of social and economic and cultural development of Odessa region for 2017 is developed.

It is established that as a result of historical and political development the region Budzhak was created as unique multicultural space. It is established that transformation of institutes of local self-government took place in the following forms: system of country self-government; territorial self-government; system of city self-government; Romanian system of utility self-government; territorial system of self-government (district and volost zemstvos); system of Management; local councils as institute of the government (i.e. actually there was no local self-government); the system of local self-government of modern Ukraine which at the present stage provides process of voluntary consolidation of territorial communities.

The role of local communities in ensuring activity of national and cultural associations and communities in the conditions of decentralization and perspective of strengthening of their influence on forming of the strategy of development for the multicultural region is defined. Activity of the created joint territorial communities in the region is considered and ethno-political and cultural development of edge is characterized. It is defined that process of decentralization will be effective only in case of accounting of interests of the population of certain communities and features of each region of Ukraine.

Activity of national and cultural societies of southwest areas of Odessa region is analyzed. It is established that they from the moment of emergence accumulated considerable experience, considerably diversified a circle of the tasks (to cultural, educational, educational, creative were added social and social and economic).

Ways of increase in efficiency of a role of the public power in forming of the strategy of development for the multicultural region to which are carried are defined: refusal of the scheme of territorial communities, creation of consolidation by the ethnic principle for satisfaction and protection of legitimate social, economic, creative, age, national and cultural, sports and other common interests; ensuring development of institutional capability of local government bodies and governing bodies of associations, namely investment with their political and economic rights again prefects.

Key words: public authority, local self-government, local public administrations, the territorial organization of the authority in Ukraine, decentralization, territorial

community, civil society, national and cultural associations, multicultural region, regional development strategy, ethnonational policy.